

Gombos Péter *Osztályvívázz!*-a a Csiky Gergely Színházban

A Csiky Gergely Színház középiskolás diákok értő nézővé nevelését célzó tantermi programjának több okból is fontos előadása az *Osztályvívázz!* Nemcsak azért, mert szövege lokális referencialitással bír (a történet egésze természetesen fikció), nemcsak, mert a közoktatásban dolgozó, a közeget kiválóan ismerő somogyi szerző műve, hanem azért is, mert Gombos Péter jól felépített darabjának alakjai jellegzetes típusokat képviselnek, jellemük és a köztük kibontakozó viszonyok, a megteremtett drámai helyzetek, színpadi szituációk pedig tökéletesen alkalmasak dráma- és színházpedagógiai feldolgozásra, érdemesek az elemző-értelmező figyelemre is. Fándly Csaba rendezésének nagy erénye, hogy a részletek aprólékosabb kimunkálása helyett a lényegi információk közvetítésére helyezte a hangsúlyt, jelentősen megkönnyítve a befogadást és interpretálást. Ennek érdekében kevés kellék játszott, a nézők pedig, diákságként, tantestületként, szülőkként bevonva a színjátékba, már az azt megszakító, illetve követő beszélgetések előtt aktivitásra kényszerültek.

A darab rövid jelenetei elsősorban olyan viszonyokat mutatnak be, melyeket valamelyik fél dominanciája határoz meg, s melyekben ennek elszenvedője, a recesz-szív szereplő szükségszerűen megsebződik. Egyértelmű út vezet innen a tragikus végkifejletig, bárki legyen is az áldozat. (A mű dramaturgiai felépítését tekintve valószínűsíthetően a molesztálással meggyanúsított és emiatt elbocsátott történelemtanár – de ez sem a drámában, sem a színjátékban nincs egyértelműsítve vagy explicit módon jelezve.) A *diákok* egymás közötti viszonyaiban Darlóczi a domináns, ő az alfa, a zenekarvezető, a gazdag deszkás fiú, aki – apja társadalmi státusának köszönhetően – szinte bármit megtehet. „Segédeivel” nemcsak az egyik osztálytársat félemlítik meg (a jelenet Ottlik-vendégszövege plasztikusan illeszkedik a dráma textusába), de a magyart tanító Dach Ilona óráját is ellehetetlenítik. Ugyanakkor, mint Ibsen alakjaira a *Kísértetekben* Alving kamarásé, Nagydarlóczi árnyéka vetül a fiúra, a díszpolgáré, akiről köztudott, hogy „könnyen eljár a keze”. Mivel az apa nem jelenik meg sem a dráma, sem a színjáték világában, az őt „pótló” Bróm teszi helyre egykori tanítványát. Darlóczi kulcsjelenetében a kémiatanár szedi szét látszatmagabiztosságát, rámutatva gyengeségeire: butaságára, sportbeli tehetségtelenségére, megemlítve végül az otthon kapott pofonokat is. Mindez azonban csupán kompenzáció a Dach tanárnőt ért verbális inzultusért.

A névvel nem jelölt Diák/Fiú (az általa írt dalszöveg alapján: Béla) pont Darlóczi ellentéte. Ő a szerencsétlen, akinek semmi nem jön össze. Sikertelen az iskolában, anyja szeretetteljes törődése ellenére nem érti meg magát szüleivel, nem tud kibontakozni a zenében, a hasonló érdeklődésű Diáklánnyal sem tud kapcsolatot kialakítani, sőt próbálkozása kínosan felsül, szürke egér az osztályban, aki mindig egyedül van. Ez a végtelen magányosság teszi szomorúvá, de nem tragikussá sorsát.

A harmadik, markánsan egyénített tanuló Barcsi, aki csonka családban él (idősebb bátyja számára az apapótlék) és nem túl jó a tanulmányi eredménye sem. A darab kulcsjelenetében ezeket a hátrányait kihasználva tesz neki kevésbé burkolt

ajánlatot a történelemtanár, feltehetően ez a gesztus vezet aztán a tragikus végig. Ugyanakkor két másik rövid jelenet is fontos adalékokat kínál a diáklány jellemének teljességéhez: egyrészt maga is felajánlkozik a történelemtanárnak, azaz elfogadja a kínált „korrepetálási” lehetőséget (a drámában nem, csak a színjátékban válik egyértelművé, hogy a jelenetnek ők a szereplői), másrészt a Darlóczival folytatott dialógusából kiderül, hogy komoly barátja volt, aki kirúgta (valószínűleg látta a netre felkerült „korrepetálós” videót) és puskázás miatt az iskola fegyelmi bizottsága elé idézték, ahol nem sok jóra számíthat (a dráma név formációja itt is csupán Lányt jelöl). Emellett a Szülők beszélgetéséből tudható, hogy Barcsi váltogatja a fiúkat, kihívóan viselkedik és öltözik, a szalagavatón pedig lehányta az igazgatót. Sorsa „folytonos alkonyat”, nem megy végbe benne döntő életviszony-változás (a fentieknél súlyosabb volt, hogy apja elhagyta a családot), alakja ezért sem lehet tragikus.

A három tanulón kívül a többiek jobban simulnak az osztály konformizált szűrkeségébe, Darlóczival és a Diákkal/Fiúval való viszonyuk miatt csupán a Diáklány és az Ottlik-jelenetben megfélemlített Diák2 arca rajzolódik ki világosan (előbbi karakteresebben, jobban, utóbbi a színjátékban kevésbé sikerült módon).

A tanári kar tagjai közül ketten válnak a színjáték világában igazán hangsúlyossá. Doktor Bromszky Győző (Bróm), a kémiatanár, régi vágású tanerő, hatalmas tapasztalattal. Már az osztállyal való első találkozáskor egyértelművé teszi, hogy mit követel (szorgalmat és fegyelmet), mit enged és mennyit tűr el, beszédes a hetesnek óra végén mondott instrukciója is: vigye utána a kalapját. Ennek ellenére vagy éppen kiszámíthatósága miatt az elmúlt években ő lett az Év Tanára, tekintélye a tanáriban is erős, ezért ad tanácsokat és ajánl segítséget Dach Ilonának. Utóbbi talajvesztésének egyértelmű jele az iránta érzett bízalom ok nélküli megrendülése és eltűnése. Kulcsjelenete a – fentebb említett – Darlóczin vett revans.

Bróm jellemének ellentéte Dach Ilonáé, a túlérzékeny, labilis, kissé hisztérikus magyartanárnőé. Ő mintha a Diák/Fiú felnőtt megfelelője lenne: kollégái (Bróm kivételével) nevetnek rajta, lenézik, Hisztis Mirtillnek hívják a háta mögött; gyengeségét érezve Darlóczi már az első óráját ellenhetetleníti; végül a Szülők is kibeszélik, amiért nem lehet gyermeke és elhagyta a férje. Kálváriáját folyosói inzultálása (Darlóczi egyik „segédje” fellöki, Diáklány véletlenül megtapossa elejtett könyvét), kórházi lázálma, rossz orvosi eredményei teszik teljessé. Záró jelenete mégis reményt keltő és némi elégtétellel is szolgálhat: a rendelőből kifelé az ellátásra érkező Darlócziba ütközik, s ez esetében dramaturgiailag is feloldja a tragédia lehetőségét.

Mellékalakként, hiszen csak Barcsival folytat dialógust, vele szerepel közös jelenetekben, emelkedik a legfontosabb alakká a történelemtanár, hiszen vélelmezhető tragédiája a színjáték világát is meghatározza, gyakorlatilag a zárójelenetben minden csak annak fényében, vagy inkább árnyában értelmezhető. Úgy is tekinthetjük a darabot, hogy az ügyesen egyénített igazgatónő évnnyitó beszéde és a záró osztályfőnöki „Osztály vigyázz!” (a színjátékban ez csak Brómtól hangzik el) között voltaképpen az ő jelenléte és hiánya (a Szülők jelenete is róla szól) teremt hangsúlyokat.

Végül, a harmadik szinten, a diákok és tanárok után a szülőként az iskolaszéki

ülés – fentebbi – résztvevőin kívül az Apát és még inkább az Anyát (Diák/Fiú szüleit) kell megemlítenünk, ám ők is csak gyermekükhöz való viszonyuk kettőssége (szigorú-támogató, agresszív-szeretetteljes) miatt kaptak amazoknál több szerepet. (Apró, ám figyelemre érdemes jelzés, hogy a Diák/Fiú Apjának feleségét érintő fizikai inzultusa párhuzamba állítható Nagydarlóczi családjával szembeni erőszakosságával.)

Fándly Csaba rendezése jelentősen túlmutatott a tantermi előadások esetében elsődleges vizualizálás, a drámaszöveg, a drámai helyzetek színjátékos „nyelvre” fordításának megvalósításán, lényegre törő, ötletes megoldásaival, a jól felépített jelentek műegésszé-összekapcsolásával, s legfőképp a hiteles atmoszférateremtés által a színpadra állító, az utólagos értelmező-elemző műhelymunkát is vezető szerző igazi alkotótársává vált.

A kevés díszletlem, a néhány játzó kellék és Cselényi Nóra jelmezei jelentősen segítették törekvései elérését, ahogy a darabot sikerre vivő kis színészcsapat is. Közülük Kalmár Tamás érezhetően Bróm szerepében mozgott igazán otthonosan, történelemtanárként és Apaként kevésbé erősen hatott, a Darlócziék által megfélemlített Diák2 alakítása pedig már csak a nagy életkori distancia miatt is a színjáték világától idegennek, inkább perszifláznak tűnt. Varga Zsuzsa, legfontosabb karakterjegyeiket felerősítve, egyaránt remekül formálta meg a fiát szerető, féltő Anyát és a bizonytalan, esetlen Dach Ilonát. Stefánszky István és Mucsi Kristóf ügyesen hozták a Diák/Fiú szerencsétlen és Darlóczi nagyképű, ám mégis esendő figuráit. Szvetnyik Kata igazgatónője jobb, élettelibb volt Diáklányánál, míg Maizác Stefánia esetében a csábító, ledér Barcsi helyett a Darlócziival közös utolsó jelenet sértett tinédzsere volt hihetőbb.

Gombos Péter *Osztályvigyázz!* című darabját, az előző évadból áthozva, műsoron tartja a Csiky Gergely Színház. Noha a járványhelyzet miatt a tavaszi előadások elmaradtak, bízunk benne, hogy hamarosan újra sokaknak jelenthet élményt és szolgálhat tanulságokkal, hiszen a teátrum legszebb, legjelentősebb célját, a fiatalok művészetkedvelővé, értő nézővé nevelését teljesíti.

SZENTE MÓNIKA: *Gesztmeyerzés*